

MEDDELELSER

FRA

DET NORSKE MYRSELSKAP

Nr. 3

Juni 1969

67. årg.

Redigert av Ole Lie

DET NORSKE MYRSELSKAPS VIRKSOMHET

Av Ole Lie.

Orientering for Selskapets årsmøte 7. mars 1969.

Innledning.

I Det norske myrselskaps formålsparagraf heter det: «*Selskapets formål er å virke for tilgodegjørelse av våre myrer så vel ved oppdyrking som ved utnyttelse i industriell og teknisk henseende.*» Dette formål søkes nådd ved å spre kunnskap om myrenes utnyttelse gjennom publikasjoner, foredrag og møter m. v. Det heter videre at Selskapet skal arbeide for å få myrstrekninger undersøkt og prøve-stasjoner anlagt, eller m. a. o. drive forsøksvirksomhet.

Myrselskapets arbeidsområde omfatter utnyttelse av våre myrer så vel i *landbruksmessig* som i *industriell henseende*. Virksomheten tar sikte på to vesensforskjellige utnyttelsesmåter. Den ene gjelder utnyttelse av myrområdenes overflate eller areal vesentlig til plante-produksjon, mens den andre omfatter utnyttelse av det torvforråd som finnes i myrene. I den senere tid er også utnyttelse av myrstrekninger til andre formål, bl.a. i rekreasjonsøyemed (idrettsområder) og assistanse ved *utnyttelse av myrstrekninger til anlegg og byggevirksomhet*, tatt opp på arbeidsprogrammet. Assistansen ved denne tekniske utnyttelse har skjedd under den klare målsetting at det ved å utnytte myrstrekningene er blitt spart annet verdifullt jordbruksareal.

Selskapets virksomhet tar sikte på mest mulig *rasjonell utnyttelse* av myrforekomstene sett ut fra et samfunnsmessig hensyn. Spørsmålet om jordvern i forbindelse med utnyttelse av myr, f.eks. til torvbrensel, har derfor vært en viktig arbeidsoppgave. Der myrene ligger på fjell eller annen udyrkbare grunn er jordvernsspørsmålet mest aktuelt. Jordvernlovens retningslinjer kommer her til anvendelse.

Myrselskapets virksomhet er omfattende. Det er nødvendig å vurdere hvilke oppgaver som bør prioriteres. Den relativt knappe til-

gang på midler til Selskapets drift gjør at virksomheten må konsentreres til de mest aktuelle spørsmål. Ved denne korte orientering vil jeg derfor prøve å peke på noen av de mest fremtredende oppgaver som selskapet bør ta seg av.

Landbruksmessig utnyttelse av myr.

Ved vurdering av behovet for denne form for utnyttelse, må vi ta hensyn til den aktuelle situasjon både her i vårt land og i verden for øvrig. Det er som kjent matmangel på store deler av vår klode. Selv om denne tragedie skyldes krisesituasjoner og dårlig utnyttelse av de naturlige ressurser, kan vi antakelig ikke regne med at vårt land i all fremtid vil få så billig og rikelig tilførsel av matvarer som tilfelle er i dag. Den *raske befolkningsøkning* som man har overalt i verden kommer også inn i bildet. En bedring av levestandarden som vi håper på for de tilbakeliggende land, vil øke etterspørselen av matvarer på verdensmarkedet.

Vår jordbrukspolitikk tar sikte på fleste mulige *bærekraftige jordbruksenheter*. Det vil si bruk med så stor produksjonskapasitet at rasjonell drift og helårsarbeid, gir brukeren et inntektsnivå som tilsvarer inntektene i andre næringer som landbruket kan sammenliknes med. Ofte må dette inntektsnivå frembringes gjennom økt produksjon. *Nydyrking* for å gjøre brukene større og til mer bærekraftige enheter, er derfor aktuell jordbrukspolitikk. I noen tilfeller blir det også tale om kombinasjonsdrift av jord- og skogbruk.

Det snakkes også om tofamilie-jordbruket uten at dette vel foreløpig er satt opp som målsetting på kort sikt. På lengre sikt derimot må denne bruksstørrelse tas i betraktning. Ønsket om en strukturrasjonalisering av bruksenheter innen jordbruket er med andre ord båret frem av økonomiske hensyn. Sosiale spørsmål som ferie og fritid, kan også være medvirkende faktorer.

Fellesdrift når det gjelder husdyrhold, eller samarbeid på annen måte for å frigjøre jordbrukerfamilien fra dyrestellet i visse tider av året, kan tilgodese begge disse hensyn. Ved samvirketiltak som f.eks. fellesbeiter eller felles fôrdyrking, er det lettere å utnytte arealer som ligger i noen avstand fra brukene, og relativt ugunstig til sett ut fra den enkelte brukers synsvinkel.

Vi må stille spørsmålet: Hvilke arealressurser av myr har vi her i landet? Direktør, dr. *Aasulv Løddesøl* har på grunnlag av *Landskogtakseringens* oppgaver for arealene under skoggrensen, og skjønnsmessige vurdering når det gjelder arealene over skoggrensen, anslått Norges samlede myrareal til ca. 30 mill. dekar. Myrselskapets inventeringer som hittil vesentlig omfatter kystområdene, viser at vel $\frac{1}{3}$ av det undersøkte myrareal er egnet til oppdyrking. Enkelte spredte inventeringsoppdrag i sentrale deler av landet viser at denne prosentandel neppe er mindre i innlandet. Konklusjonen på denne

vurdering blir at vi ved å ta i bruk nyttbare myrstrekninger vil kunne fordoble vårt jordbruksareal. Vi regner da med de dyrkbare myrarealer i fjellet. *Både forsøk og praktiske erfaringer* viser nemlig at det kan bli gode avlinger i relativt stor høyde over havet. I det sørlige Norge har man med godt resultat dyrket myr i ca. 1000 m h. o. h. når forholdene for øvrig har ligget til rette.

I tillegg til myrarealene kommer så de nyttbare fastmarksområdene. Spørsmålet om alternativ utnyttelse til skog- eller jordbruk kommer også sterkt inn i bildet.

Driftsforholdene.

Utnyttelse av våre myrarealer forutsetter at det skjer en tilpassing av de driftsmessige betingelser som hersker der myrarealene forekommer. Myrarealene ligger ofte mindre gunstig til for utvidelse av eksisterende jordbruk. Selv om vi har eksempler på at arealer som ligger relativt langt fra brukene kan utnyttes som tilskuddsareal til de enkelte bruk, må vi si at samarbeid både om oppdyrking og bruken av arealene ofte er en nødvendighet.

Et annet viktig spørsmål er om myrene vil kunne gi fullverdige avlinger og muligheter for lønnsom produksjon. Det bør også reises spørsmål om hvilke driftsmessige betingelser som knytter seg til myrjorda.

De områder som betegnes som myr, består av sekundære avleiringer av organisk materiale. Her i landet finner vi derfor sjelden myrdannelse som er eldre enn 8—10 000 år. Det er dannelser som er oppstått etter at siste istid formet landskapet.

Vi skal ikke her komme inn på myrdannelsen og de forskjellige myrtyper, men understreke at myrene er av høyst forskjellig karakter avhengig av betingelsene på stedet. Myrlagets dybde kan veksle meget. Delvis kan myra være så grunn at undergrunnens beskaffenhet er avgjørende for dyrkingsmulighetene.

En av betingelsene for selve myrdannelsen er overskudd av fuktighet. Innholdet av plantenæringsstoffer i det vannet som har vært medvirkende ved myrdannelsen, er avgjørende for torvas næringsinnhold. Nedbørsforholdene har også virket inn på næringsinnholdet, omdannelsesgraden og torvas struktur for øvrig. Fra et dyrkingsmessig synspunkt finner vi derfor store variasjoner innenfor gruppen av organiske jordarter. Det kan være en betydelig forskjell innenfor ett og samme myrområde og fra område til område.

Alle disse faktorer som her så vidt er streifet, viser at det er stort behov for grundige undersøkelser ved dyrking av myrjord. Det gjelder å finne frem til de mest egnede områder. Her kommer da den oversiktsmessige registrering som foretas ved myrinventeringene inn i bildet.

For å kunne foreta en fornuftig planlegging av grøfting og dyr-

king for øvrig, bør man gjennom undersøkelser og målinger skaffe seg et *grundig kjennskap* til *myrforekomsten, undergrunnen* og *avløpsforholdene*. *Forsøksvirksomheten* er også avgjørende ved dette arbeid.

Torvteknisk utnyttelse.

Produksjon av *brenntorv* er i dag så å si opphørt også i våre kyststrøk. Den generelle velstandsøkning og lettere tilgang på annet brensel og el.kraft, har minsket interessen for produksjon av eget brensel ved torvstikking. Det som nå er igjen av denne virksomheten er relativt ubetydelig sett i landsmålestokk.

Ved salg eller jordskifte av myrrealer, eller ved utnyttelse til oppdyrking, kan det likevel bli spørsmål om verdsetting av brenntorvrettigheter. I slike tilfeller er det ofte viktig at man gjennom undersøkelser kan skille ut egnede brenntorvparseller på visse deler av myrrealene. Typiske brenntorvfelter er dårlig egnet for oppdyrking, mens gunstige dyrkingsarealer ikke inneholder brenntorv.

Strøtorvdriften er imidlertid langt mer aktuell. I den senere tid har det skjedd en forandring også når det gjelder denne form for utnyttelse av torvforekomstene. Torv som strømiddel i husdyrrom og til gjødseloppsamling var opprinnelig det viktigste forbruksområdet. Etter siste krig og inntil for 4—5 år tilbake, var *Norges Statsbaners* forbruk av torv til teleisolerende lag under skinnegangen, en dominerende forbrukssektor.

Torv som voksemedium i gartneri og hage (dyrkingstorv) har nå blitt det viktigste forbruksområde av torv. Herunder kommer torv til fremstilling av plantepotter eller plantebrikker for fremdriving av småplanter. De oppgaver som Myrselskapet årlig innhenter for torvstrøproduksjonen og salget av torvstrø, viser klart at en vesentlig del av all produksjon går til hage- og gartneriformål. Det er torvas spesielle egenskaper, *stort porevolum* og derved stor *vann- og luftkapasitet*, som i første rekke gjør den attraktiv som voksemedium. Det er følgelig lite omdannet kvitmosetorv som er mest etterspurt til dette formål. Denne torvtype er dessuten steril og fri for sykdomssmitte. Den er ensartet og gir muligheter for optimal regulering av tilgangen på vann og næringsstoffer.

Torv som *jordforbedringsmiddel* har også i den senere tid blitt mer vanlig i det økonomiske hagebruk, i planteskoler og i villahager m.v. Torvsubstansen øker humusinnholdet og forbedrer jordsmonnet.

I tillegg til den fabrikkmessige produksjonen på ca. 250 000 baller torvstrø, har det de siste 3—4 år vært en betydelig import av torvstrø for bruk i gartneri og hage. Verdien av denne import utgjør årligårs omkring 1 mill. norske kroner. I betraktning av at vårt land har rikelig med myrforekomster som inneholder god strøtorv, er det

en viktig oppgave å fremme produksjonen av norsk torv beregnet til bruk i gartneri og hage.

En side ved denne saken er selve produksjonen av torv, en annen side er *emballeringen* og *markedsføringen* slik som brukerne vil ha varen. Det synes å være behov for emballering i tette pakninger som er mer «renslige» enn de hittil vanlige bunter med ståltråd og trelekter. Noen norske produsenter har allerede satt i gang fabrikkasjon av papir- eller plastemballert torv i forskjellige pakningsstørrelser, og vi hadde siste året en sterk økning av den norske produksjonen.

Det meste av denne torvvaren selges i store pakninger på 430 l løst strø før pressing, mens det til såkalt husholdningsbruk, dvs. bal-kongkasser og blomsterpotter m. v., leveres torv i tette småpakninger. Det etterspørres ubehandlet, finmalt torv og i andre tilfeller, torv som er tilsatt kalk og plantenæringsstoffer.

Veiledningsvirksomheten.

Utviklingen viser at det vil bli et økende behov for veiledningsvirksomhet vedrørende utnyttelsen av myr- og torvforekomster. En skjønnsmessig vurdering tyder på at ca. 60 % av all nydyrking her i landet nå foregår på myrjord. Denne prosentandel vil sikkert heller øke i tiden som kommer, idet myrene mange steder utgjør eneste jordreserve for nydyrking. I betraktning av de spesielle forhold som gjør seg gjeldende ved oppdyrking av myrjord, er det også klart at det vil bli stadig større behov for undersøkelser og planlegging. Nydyrkingen krever så store investeringer at best mulig planlegging for å sikre gode resultater er nødvendig.

Utvidelse av myr dyrkingen til arealer som ligger i grenseområdene for jordbruksdrift her i landet, aktualiserer behovet for undersøkelser, forsøk og forskning. I enkelte strøk av vårt land er det nødvendig å dyrke myrer med sterkt omdannet torv, som bl.a. er vanskelig å drenere og få under kultur. Moderne driftsformer stiller også nye krav til forsøksvirksomheten.

Behovet for økt strøtorvproduksjon og tilretteleggelse av produksjonen i samsvar med de krav som brukerne stiller, betinger undersøkelser og konsulenthjelp. Det synes også å være behov for retningslinjer og standardisering ved omsetning av torv. Etter initiativ fra Det norske myrselskap er det etablert et torvutvalg som bl.a. skal fremme disse spørsmål. Myrselskapet deltar aktivt i dette arbeidet, både med medlemmer i utvalget, og med undersøkelser og utredninger.

Vi må si at det p. t. er sterk pågang om undersøkelse og planlegging, både når det gjelder landbruksmessig og torvteknisk utnyttelse av myr og torv. Det ser derfor ut som det er behov for å utvide Selskapets konsulentetat. Det foreligger nemlig i dag et stort antall rekvisisjoner om undersøkelser og assistanse. Vi er derfor nødt til

å foreta en nøye prioritering av oppdragene og i forståelse med rek- virentene og lokale myndigheter, utsette visse oppdrag som det haster mindre med. Disse vil da bli tatt i en senere sesong.

I forbindelse med dyrking av myr til fellesbeite er det ofte aktuelt å ta med noe fastmarksjord. Vi anbefaler at man i den utstrekning de stedlige forhold tillater, planlegger slik at minst $\frac{1}{3}$ av arealet er fastmarksjord. Når det er fastmarksjord innen det aktuelle om- rådet er det både naturlig og ønskelig at Myrselskapet også under- søker fastmarksarealene. Det gjelder da først og fremst å registrere steininnholdet og andre forhold som har innflytelse på dyrkings- mulighetene av vedkommende arealer. Det synes derfor naturlig at Selskapet i noen grad også innstiller seg på undersøkelse av fast- marksjord.

På bakgrunn av det som her er sagt, vil jeg kort skissere Sel- skapets viktigste arbeidsoppgaver og virksomhet i følgende punkter:

- a. Undersøkelser og planlegging av dyrkingstiltak som omfatter myr, eventuelt myr og fastmark i samme felt.
- b. Veiledning i bruk av myrjord, bl. a. grøfte- og dyrkingsspør- mål m.v.
- c. Undersøkelser av myrer som tenkes utnyttet til skogreising. (Når det gjelder spørsmål om valg av treslag og gjødsling m.v. blir det henvist til den forstlige fagetat).
- d. Undersøkelser av torvmyrer og planlegging for fremstilling av forskjellige torvprodukter.
- e. Veiledning angående produksjon og markedsføring av torv, inn- befattet rasjonalisering og mekanisering m.v.
- f. Oversiktsmessige myrundersøkelser, myrinventeringer.
- g. Opplysningsvirksomhet v/kurser, foredrag m.v. vedrørende ut- nyttelse av myr og torv.
- h. Utgivelse av medlemsblad, publisering av faglige artikler m.v. vedrørende utnyttelse av myr- og torvforekomster.
- i. Forsøksvirksomhet vedrørende de forskjellige spørsmål innen myr dyrking og torvteknisk utnyttelse.

Finansiering av Selskapets virksomhet.

Myrselskapet mottar årlig et fast *statstilskudd*, som i de senere år — stort sett — har vært regulert i takt med lønnsutgiftene til Sel- skapets faste funksjonærer. Den videre finansiering av Selskapet er dels dekket ved *fondsinntekter*, *medlemskontingent*, *bidrag til be- stemte oppgaver*, *annonseinntekter* m.v. vedrørende tidsskriftet, inn- tekter av *gårdsdriften* m.v. ved forsøksstasjonen, samt *refusjoner* eller delvis *betaling* og *honorarer* for konsulentoppdrag.

Selskapet har således vært nødt til å skaffe betydelige inntekter

gjennom konsulentoppdrag. I denne forbindelse må nevnes at Myrselskapet har hatt et *meget tilfredsstillende samarbeid* — og fått god støtte — av *Landbruksdepartementet* v/*Jorddirektoratet*. Jorddirektoratet har etter forutgående vurdering og innstilling refundert utgiftene med undersøkelser og planlegging vedrørende bestemte dyrkingstiltak eller senkingssaker m.v., som er rekvirert av direktoratet, jordstyrer eller sammenslutning av grunneiere.

Myrselskapet skaffer seg dessuten betydelige inntekter ved konsulentoppdrag som blir betalt eller refundert. Når det gjelder oppdrag som ligger utenfor direkte landbruksinteresser, har Selskapet tatt vanlige konsulentonorarer for det arbeid som er utført.

Slik som forholdene må ventes å ville utvikle seg frykter vi at tilgangen på driftsmidler blir vanskeligere. Selskapets finansieringsmuligheter vil neppe bli tilstrekkelig for å kunne utvide forsøksvirksomheten i pakt med behovet. Det er derfor nødvendig at Staten her må komme sterkere inn i bildet når det gjelder driften av denne virksomhet. Behovet for økt forsøksvirksomhet er så stort at denne sektor av myrsaken på ingen måte bør bli liggende etter.

* * *

Landets store myrarealer og torvforekomster venter på utnyttelse til fordel for land og folk. Det kreves undersøkelser, forsøksvirksomhet, forskning, planlegging og veiledning. Det er i dette bildet Det norske myrselskap har sin plass å fylle.

FUNN AV MENNESKELIK I NORSKE MYRER

Menschenfunde in norwegischen Mooren.

Av dr. Alfred Dieck, Hannover.

Til arkeologiens oppgaver hører beskrivelse av jordfunnenes form, samt kronologisk og materiell bearbeidelse av funnene. Videre skal arkeologen forsøke å gi opplysninger om de sosiologiske og økonomiske levevilkår, samt den åndelige og psykiske verden de mennesker levde under som for lenge siden laget gjenstandene, eller som nå selv blir funnet i mer eller mindre god forfatning.

En mengde gjenstander og kropprester fra forskjellige tidsperioder befinner seg i mineraljord. Funn av denne art har medvirket til at fortidsforskningen har kunnet løse antropologiske og kulturhistoriske problemer.

Vesentlig rikere opplysninger gir imidlertid slike funn i myr da denne jordart på en forbausende god måte konserverer lite motstandsdyktig materiale på grunn av spesielt gunstige biologiske